

SEMEZDIN
MEHMEDINOVIĆ

AUTOPORTRET
S TORBOM

BOOKA.

Knjiga **27**

Edicija **Zapadno od sunca**

SEMEZDIN MEHMEDINOVIĆ
AUTOPORTRET S TORBOM

Copyright © Semezdin Mehmedinović, 2012.

All rights are represented by Fraktura.

Copyright © srpskog izdanja Booka, 2013.

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Slanački put 128

office@booka.in

www.booka.in

KOREKTURA

Booka

DIZAJN KORICA I PRELOM

Ivan Benussi

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2013.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

PRICE
AUTOPORTRET
S TORBOM
SEMEZDIN MEHMEDINOVIĆ

BOOKA.

Harunu, za nagovor

Kosmički infarkt

Jeff jutros kaže da me je sanjao:
„U snu si bio diler“
„Prodavao si heroin na cesti“
Navodno me je udario teški hammer
„Ali si u snu preživio“ kaže
Ne znam. Godinama ne sanjam
Otkad sam došao u Ameriku: ne sanjam
Ali nakon srčanog udara
Opet sam počeo pamtit snove
Mene je infarkt povezao s kosmosom
Jeff je, inače, satelitski inženjer
Kad sam došao u Ameriku
U ono analogno doba
Njegovo zanimanje nije postojalo

Dva Martina

U bašti Starbucksa s B. Dan je sunčan. Između bašte i ceste, uska je traka zemljišta na kojem su vrtlari posadili nove ukrasne biljke. Dva kardinala, crvenoprse ptice, kljucaju nevidljive sjemenke na rastresitom zemljištu. Za stolom do nas je mlada majka i ako je po njenoj kosi suditi, upravo je stigla iz frizerskog salona. Na stolu ispred nje je Kindle, ona čita knjigu i povremeno podigne glavu da osmotri svoga dječaka u baseball majici i hlačicama, i s baseball kapom na glavi. I dok on s minijaturnom baseball palicom maše po zraku između stolova, ona kaže: „Ne to, Martine!“ Potom nastavi čitati knjigu.

„Sjećaš li se Martina?“ pita B.

U tom trenutku, dječak u baseball dresu je zakoračio na tlo s ukrasnim šibljem, zanimajući se za dvije ptice koje tamo, bez straha od ljudskog prisustva, kljucaju sjemenke na tlu. Dječak je zamahnuo baseball palicom i pogodio pticu koja je bolno zapištala, što ga je iznenadilo, pa je ustuknuo korak unazad. Povrijeđena ptica je naslanjajući se na krilca došepesala do ukrasnog šiblja i tamo se sakrila od nasilnika. Drugi kardinal je uzletio u krošnju drveta iznad nas, i sad se dvije ptice nervozno dozivaju.

„Kojeg Martina?“ „Martina što je imao radnju na Baš-čaršiji.“ „Što je prodavao kožne tašne?“ „Aha.“ „Sjećam se da je radnja mirisala na pačuli.“ „Umro je.“ „Od čega je umro?“ „Rak. Pitao je: koliko je ostalo? Doktor je rekao: dva mjeseca. Otišao je na aerodrom, kupio kartu za Los Angeles i došao na Zappin grob. Onda je umro.“

Već je podne. Dopili smo svoje kafe i otišli, svako svojim putem.

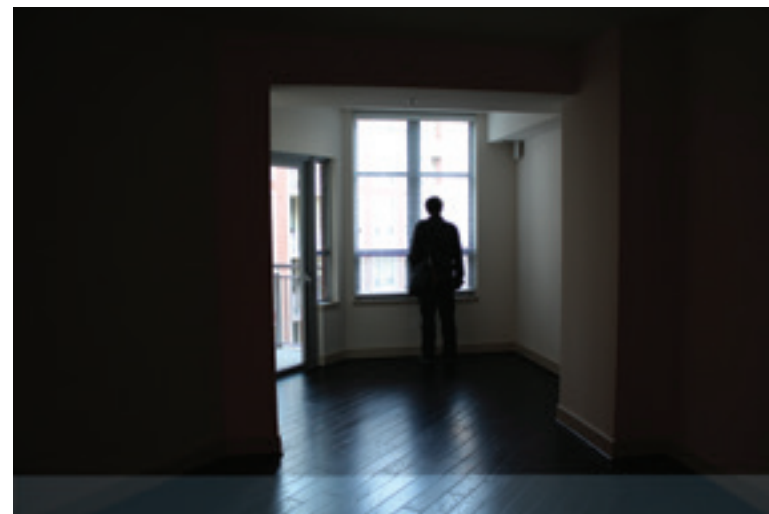
Pred selidbu

Opet se selimo. H. kaže da smo do sada selili 17 puta. Nisam brojao, ali mu vjerujem na riječ. Selidba je promjena adrese stanovanja. Ako izuzmemo nasilne migracije, većina ljudi bira novo mjesto kao adresu koja im život čini podnošljivijim. Uvijek sam, sada mi se to čini očitim, birao stan u odnosu na ono što je pogled s njegovog prozora. U radikalnoj iskrenosti, mogao bih reći da je za mene svijet ono što sa svoga prozora vidim.

H. tvrdi da bi moja ultimativna knjiga bila sastavljena iz 17 poglavlja, a svako poglavlje bi opisivalo jednu selidbu. On je iPhoneom snimio ovu fotografiju na kojoj istražujem pogled s prozora stana u koji ćemo se sutra useliti. Selidba je uvijek drama. Ali ne zbog stana u koji se ulazi, već zbog onog stana iz kojeg se izlazi. Postoji trenutak kad se zadnji put izlazi iz svojih soba koje si u vremenu ispunio svojom nervozom i svojim smijehom. Prije nego što zadnji put zaključam vrata, osvrnem se da vidim ono što ostavljam iza sebe. To što vidim, uvijek me potrese.

Danas sam mislio na roman koji se zove *House of Leaves*, a njegov autor je Mark Danielewski. U srcu ove knjige je stara kuća u Virginiji, čije unutrašnje i vanjske mjere se razlikuju. U knjizi je to razlikovanje tačka horror. U stvarnosti naših običnih života,

razlika između unutrašnje i vanjske veličine naših stanova nije nikakva fikcija, već zbilja. I to je moje jedino znanje o kućama. U trenutku kad napuštam stan, pa se još jednom osvrnem na sobe u kojima sam živio (nakon što je sve ispražnjeno i ništa osim golih zidova i poda nije ostalo) vidim kako mi je taj prostor potpuno stran. A to je zbog toga što – napuštene od ljudi i predmeta – sobe izgledaju puno manje od onih u kojim sam stanovao.

Alarm

U zgradi se upalio alarm, pa smo svi izašli napolje. Ne znam šta je bio razlog za uzbunu. Zagledao sam fasadu: nije bilo dima, nigdje se nije ukazivao plamen, i po svemu sudeći – u pitanju je bila neka vježba za službenike sigurnosti. Ispred zgrade saznajemo da se ne možemo zadržavati pred ulazom, i da se svi moramo udaljiti do Trinaeste ulice. Bio sam u Danielovom društvu, i dan je bio sunčan. Prijala mi je ta neočekivana sloboda da se bude napolju i da se ne radi ništa. Na Trinaestoj ulici je zgrada Muzeja umjetnicâ (punim imenom: *National Museum of Women in the Arts*), u koji nekad svratim u nadi da ću u gift shopu naći sitnice za poklone. Daniel je novinar, vrlo ozbiljan mladi čovjek. Rođen je u Bostonu, a njegovi su u nekoj dalekoj prošlosti doselili u Ameriku iz istočne Evrope. To je zgodna tačka prepoznavanja i izgovor za konverzaciju: on me podsjeća da neki naši košarkaši sada igraju u Bostonu, pa onda pričamo o tome. Sklonili smo se s vrelog sunca, ušli u gift shop Muzeja i zagledamo šta se tu prodaje. Uglavnom nakit lokalnih umjetnica, i monografije znamenitih umjetnica – od Diane Arbus do Fride Kahlo. Razdvojili smo se i on je po shopu išao u jednom, a ja u suprotnom smjeru, tako da smo se sreli negdje na sredini. Pred nama je na polici bila otvorena knjiga *The Artist is Present* Marine Abramović: kao da se namjestila za naš razgovor.

Listam knjigu, zagledamo fotografije radova i Abramovički-nih performansa, govorim ono što o njenoj umjetnosti znam, a ne znam puno, i tako listajući dolazimo do stranica na kojim se počinju ukazivati gola ljudska tijela. Daniel počinje da se izmiče, vidim da mu je neprijatno gledati u gole žene i u faluse. Pitam: „Ovo je malo previše za tebe?“ A on kaže: „Da. Ovo nije za moj coffee table.“ Nakon toga, izađemo napolje. Mene njegova reakcija nije iznenadila: ovdje je kućni coffee table mjera umjetnosti. Art koji uznemirava može ući u neki muzej, ali izaći iz njega teško. Ne brine mene otpor običnog svijeta prema umjetnosti: ko sam ja da umjetnost štitim od ljudi? Ali, kad smo već iz Muzeja izašli na sunce, vidim da se Daniel i dalje snebiva i izmiče. Možda je ubrzavao korak zato što sam bio svjedok njegovog stida? Ne može biti da je nakon muzejskog iskustva s Marinom Abramović u svim Slavenima s prezimenom na ic vidio razvratnike? Ne znam. Vratili smo se u ured. Uzbuna je bila lažna.

Belgijsko pivo

Iz Sarajeva se vratio Č., pa smo se večeras sreli, i on je opisivao svoje doživljaje s puta. Otišli smo do nekog belgijskog restorana i jeli mušule. Od točenog piva imali su samo vrste svijetlog, a meni se pilo nešto gušće i s više mase u sebi. Poslali su restoranskog eksperta za pivo, on je došao obučen u Armani odijelo, i ponudio neko polulitarsko pivo u flaši, strpljivo je opisao proces pravljenja, i ja sam njegovim nastupom bio zadivljen. Dok je točio pivo u čašu, činio je to tako sporo, u tankoj zlatnoj žici, kao da je imao strah da će pivo sasvim nestati u vlastitoj pjeni. Kad sam probao pivo, nije mi se dopalo, ali nakon cijelog rituala, bilo bi nepristojno da kažem: ne valja, ja bih nešto drugo. Mušule su bile izvrsne, razgovor je bio hrana gladnoj duši, i večer je prošla brzo.

Kad sam se vratio kući, osjetio sam blagu mučninu i čini mi se da je ona dolazila od piva koje jedva da sam probao, toliko neukusno je ono bilo. Otišao sam spavati da se oslobodim mučnine. I zaista sam brzo zaspao, spavao nešto više od sat vremena, a onda me je probudio ovaj san. Sanjao sam stručnjaka za pivo iz belgijskog restorana, u snu je bio bez kose, koju je crnom bojom nacrtao na tjemenu.

Izgledao je zbog toga kao demon, i osmatrao me je prijetećim pogledom. Kažem: „Onom pivu je istekao rok. Pokvareno je.“ A on, gledajući prezrivo u mene zato što se očito u pivo ne razumijem, kaže: „Kakvom pivu? Ono nije bilo pivo. Ono je bila kiša iz šesn'estog stoljeća.“

Bijela košulja

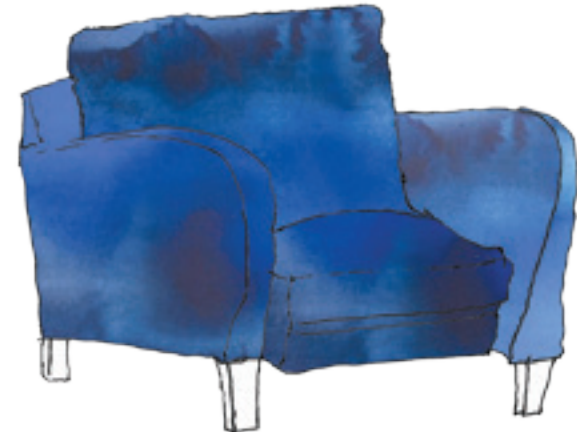
Preselili smo se prije osam dana, i ništa se usput nije izgubilo. Uvijek se u selidbama nešto izgubi, a ovaj put ništa, osim jedne bijele košulje.

Kako se ona sama izgubila? Ne znam. Možda je s njom bilo i drugih stvari u nekoj kutiji usput iščezloj, ali su one očito nebitne jer ih se sada ne mogu sjetiti. Da su uistinu postojale, zadržale bi se u sjećanju. Ali bijele košulje sam se sjetio, i uzalud sam je tražio. Nema je. Nestala. Kratko je bila uz mene, tražio sam je na mojim fotografijama iz ove godine, ali ni tamo je nema, pa se čini da je njen nestanak potpun. Iza sebe nije ostavila nikakav trag. Bila mi je draga ta bijela košulja, u njoj sam se osjećao zdravo i čisto. Rado sam je odijevao cijeloga ljeta: u njoj sam, činilo mi se, svakog jutra mogao krenuti iz početka. Obična, bijela košulja. Ali sada kad je nema, ona više nije obična, već je samo bijela košulja koje se, eto, sjećam kao da je bila živ stvor u ovim jutrima, izrazito pustim.

Plava fotelja

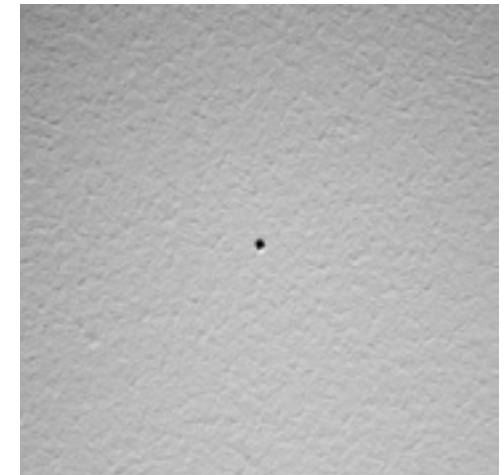
Kupio sam novu radnu stolicu. Zapravo, radnu fotelju. Fizički posao je satima sjediti ispred kompjutera. I to je prije svega rad rukama. Nakon svih godina, shvatio sam šta je kod radnih stolica najvažnije. Obično se misli da je to udobnost sjedišta, naslon za leđa, itd, ali u mome slučaju nije tako. Nasloni za ruke su najvažniji. Ruke se zamore i traže oslonac. Ovoga puta, radnu stolicu sam birao u odnosu na naslone za ruke. Ali, najvažnija prednost ovakve fotelje je da ona odgovara od pisanja: u njoj je najugodnije sjediti i, eventualno, listati knjigu. A još bolje je izabrati tačku na zidu i gledati u nju.

Bijeli kvadrat

Prošle su već dvije sedmice otkad smo uselili u novi stan. Navikao sam se na njegov prostor. U njemu se osjećam prirodno. Žmireći bih mogao proći kroz sobe, a da usput ništa ne oborim. I našao sam tačku na zidu u koju gledam dok se odmaram u svo- me sjedištu. Ta je tačka jedva vidljiva, ali u nju može stati cijeli moj život i svijet, kompletno sjećanje skupa sa sitnim željama koje ugrađujem u događaje iz bliske budućnosti. U svakom stanu sam imao zid ispred sebe, i tačku na zidu na kojoj sam odmarao pogled; tačku u koju se skladištilo sve što je kroz moju svijest strujalo dok bih u nju gledao.

Onaj koji gleda fotografiju, viri u moje mentalno ogledalo i tako se izlaže riziku da i on vidi nešto od slika iz moje svijesti po- hranjenih u tački na zidu. Slike koje su fragmenti mog sna mogu postati i tvoj teret. Ali, to je rizik svakog gledanja. Isto je i kada gledaš u veliku i pustu vodu, ili u nebo bez ptice i oblaka.

Autoportret s torbom

Pred zoru se dogodilo. Nikakvog povoda za to nije bilo. Dođirnuo sam nos i na prstima je ostao trag krvi. Zadnji put mi je ovako krv na nos tekla u djetinjstvu. Ali sjećam se reakcije, majka je rekla: *Gledaj u nebo*. Malo povišenim tonom, naredbodavno, ponavljala je: *Gledaj u nebo!* Ne znam zašto je bio važan pogled u nebo, valjda da se krv zadrži u tijelu. Nisam siguran da je to ispravan način. Ali sam poslušno gledao u nebo. I poslije, kad bi u mome prisustvu nekome naprasno potekla krv na nos, rekao bih: *Gledaj u nebo*. I moja prva reakcija jutros je da podignem glavu i gledam u plafon na kojem se upravo razlilo prvo jutarnje svjetlo.

Sat vremena kasnije, nakon što je čitala ove moje crtice, S. je došla da kaže kako prečesto ponavljam riječ *pomjera*. Kaže: „Tako je već godinama u tvojim tekstovima, nema u tome ništa loše, ali bi se dalo razviti zanimljivo psihološko tumačenje na primjeru tog *pomjera*.“ Ne znam šta da kažem. Iz moje nesvijesti, očito, progovara nezadovoljstvo postojećim stanjem. Tog nezadovoljstva sam, naravno, odavno postao svjestan, ali nisam očekivao da se ono pojavljuje kao stilski felel, ili jezička mrzovolja. I još je S. rekla: „Voljela bih da nacrtáš autoportret, da vidim kako ti vidiš sebe.“ A mene je ovih dana najlakše nagovoriti da crtam.

Zoltan

Opet sam ga sanjao. Nikada nisam na javi vidio ovog čovjeka, ali već treći, ili četvrti put dolazi u moj san. Od prvog našeg susreta on se ponaša kao da se oduvijek znamo. Sinoć – kad se ukazao – ja sam ga pozdravio kao znanca. On dolazi da me uvjeri kako je duhan važan za moje zdravlje, i za zdravlje svih drugih ljudi na planeti, i da je cigareta lijek. Nudi mi agresivno crvenu kutiju Dunhilla, a sam povlači dimove tako sugestivno, da uistinu kod onog koji ga gleda može probuditi želju za cigaretom. Skoro je godina prošla otkako sam prestao pušiti, i zaista se zbog toga ne osjećam uskraćenim. U dnevnoj stvarnosti, želja za cigaretom ne postoji. Ali u snu, očito, postoji. Odbijam cigaretu i kažem: „Ti si Mefisto.“ A on kaže: „Ne! ne! ne! ne! ne! Ja sam Zoltan.“ Potom skine sunčane naočale, kao da me na taj način želi uvjeriti u svoje dobre namjere, i kaže: „Vidiš?“ Gledam ga, a onda protrnem kad na njegovom licu prepoznam svoje oči.

Izložba u Liftu

K. sam upoznao 2006. godine, nakon čitanja na Univerzitetu Georgetown, bio sam njegov gost. Te večeri, sjećam se, pokazao mi je neke art predmete na različite načine povezane s američkim pjesnikom Frankom O'Harom. Odmah da kažem, ja od ljudi koji imaju strast kolekcioniranja, iz nekog razloga zazirem. Ali sam sa zanimanjem tada pregledao crteže, i oduševio me je autoportret iz 1960. godine. Ne mogu se sjetiti svih detalja razgovora s K., ali sam spomenuo O'Harinu posjetu Jugoslaviji, početkom šezdesetih. Spomenuo sam i glasinu da je pjesnik tada, u Zagrebu, imao izložbu crteža – u liftu. Nisam znao ništa više osim podatka da je izložba održana. A mene je u cijelom događaju najviše dojmio izbor mjesta. Lift. To je bilo sve što se moglo susreta i razgovora s K. tiče. Sutradan mi je u mailu poslao skenirani crtež.

Prošlo je od tada, koliko? Pet godina? Ovoga vikenda K. je nazvao da kaže kako je riješio da izloži O'Harine crteže iz svoje privatne kolekcije. Odlučio je, u duhu davne zagrebačke izložbe, radove pokazati u – liftu. Zato me zove, i volio bi, kaže, da svakako dođem. To nije nikakva zvanična izložba, to je privatni skup za dvadesetak poznanika. Izdiktirao je adresu, i ja sam se sinoć pojavio tamo, ušao u zgradu i pronašao teretni lift u kojem je K. upravo postavljao radove, osam crteža u jednostavnim crnim, drvenim ramovima.

Bio je uzbuđen. Polako su se oko lifta počeli okupljati gosti. I onda, sve se dogodilo brzo, K. je izišao da se pozdravi s nekom staricom koja se upravo pojavila, a za njim su se vrata lifta zatvorila. Potom smo svi, u tišini, gledali kako se, iznad vrata, pale jedan po jedan broj, onako kako se lift pomjerao između spratova. Zaustavio se na devetom spratu. Potom na dvanaestom, i onda se spustio do prizemlja. Kad su se vrata otvorila, na zidovima lifta više nije bilo crteža u crnim drvenim ramovima. Ni ramova. Ničega.

Svakodnevni Joyce

Jutros sam svratio do kafane. Sjedim do staklenog zida, gledam parking na kojem se zaustavljaju auti; iz njih izlaze vozači, ulaze u kafanu. Uglavnom Afrikanci. Maroko. Alžir. A sad se na vratima pojavio bijeli, sredovječni muškarac, pogledao je lijevo, pa desno, i bilo je u tom gledanju neke oholosti. I pomislim: James Joyce! Stvarno, isti Joyce. Prošao je kroz cijelu prostoriju i stao u red za kafu. Potom je zvonio telefon, i sljedećih desetak minuta razgovarao sam s prijateljem iz Sarajeva, a on je zvao da kaže kako je umro Nedžad Ibrišimović, i da su mu jučer klanjali dženzazu u haremu Begove džamije. Na spomen Begove džamije pomislio sam na knjigu *Bog si ove hefte*. Ako dobro pamtim, već na prvoj stranici Ibrišimović opisuje kako u haremu džamije, ranih sedamdesetih, baš tamo gdje obično leže tabuti, sjedi s lijepom Vlastom Knezović. To da je na istom mjestu jednom sjedio mlad i zaljubljen, a jučer ležao u tabutu, odjednom se usred telefonskog razgovora javilo kao živa i prilično uznemirujuća slika vremena. A kad sam završio razgovor, vidim, Joyce sjedi za susjednim stolom, i gleda u mene. Potom se obratio s pitanjem: na kojem sam to jeziku upravo govorio? Odgovorim, uvjeren da će se ovdje zapodjenuti ozbiljan kafanski razgovor, ali on klimne glavom, okrene se staklenom zidu i nastavi gledati na parking na kojem se upravo zaustavio žuti taksi. I više mi se neće obratiti, niti će ičim dati do znanja da je

svjestan moga prisustva. A meni je odjednom trebao sagovornik, neko ko bi me sasvim razumio kad mu kažem da je umro Nedžad Ibrišimović, i da je na svijetu postojala mlada Vlasta Knezović, i da su njih dvoje jednom u haremu Begove džamije čekali da neki zlatar ili srebrnar na njenom prstenu zaletuje malu zmiju.

Jutarnji crtež

Otkuda je došla ova potreba za crtanjem? Iz uskraćenosti, kao i sve druge potrebe. U najranijem djetinjstvu, sjećam se, s velikom strašću sam crtao, ali su tu strast brzo zamijenila druga zanimanja. A sada, nakon više od četrdeset godina, prvi put o tom dobu mislim s razumijevanjem. Sve što sam danas, ja sam još više bio onda; ne kaže se bez razloga da je dijete otac čovjeka. Ali, pitanje iz prve rečenice je konkretno: kako to da sam danas počeo crtati, odakle je to došlo? Iz konkretne uskraćenosti. Osjećam potrebu da sebi vizuelno predstavim vanjski svijet, i fotoaparata je rješenje za to. Mene u vanjskom svijetu zanimaju ljudi, a ljudi ne vole da se slikaju. Trebalo bi od svakog naslikanog stranca tražiti odobrenje da fotografiju javno pokažem, a većina bi tek tada rekla: ne! Svi agresivno štite svoju privatnost. Zbog toga što nemam volje da se pravdam ljudima zato što ih slikam, odlučio sam da ih crtam. I nalazim u tome zadovoljstvo.

Probudio sam se u četiri ujutro, i našao sam H. kako odjeven u fotelji spava. Neudobno mu je tu, trebao bih ga probuditi da prekorača do kreveta i tamo udobnije utone u drugi san. Ali sam odlučio da ga nacrtam. Ima nešto uznemiravajuće u tom činu gledanja drugog dok spava. Dok ga crtam, obraćam pažnju i na najsitnije detalje, uključujući i njegovo disanje, a on ne zna da je gledan. To

je tek agresija na privatnost! Jer privatnost, ako postoji, onda je ona najprisutnija u tim trenucima usnulosti, u toku trajanja sna. Brzo sam ga nacrtao. Gledam u crtež, i zadovoljan sam. Portret je tačan, ima nešto u položaju ruke, u ukupnom izrazu zbog čega pomišljam: ove crte na papiru su zaista H., puno više i tačnije nego da sam ga fotoaparatom snimio.

Događaj na početku jeseni

Počinja sezona gripe, pa sam ušao u radnju da kupim vakcinu. Obratim se prodavačici/apotekarki, a ona mi je, umjesto odgovora, rukom pokazala na stolicu pored pulta. Stolica je upravo onakva kakve su bile obavezne u javnim prostorima, mjesnim zajednicama i lokalnim domovima kulture u nekadašnjoj Jugoslaviji. Jednostavna, smeđa drvena stolica u kojoj sada sjedim. Oko mene se tiskaju kupci s korpama dok prilaze pultu, da plate. U korpi nadomak mog lica su: paket baterija, pjena za brijanje i ljubičaste japanke. Na trenutak gledam djevojku koja u ruci drži korpu. Njene oči su potpuno bijele. Albino. Pomjerim pogled preko njenog rame na i zaustavim se na velikom konveksnom ogledalu iznad police. U ogledalu imam pregled nad cijelom prostorijom. A onda, sa špricom u ruci, pojavila se apotekarka. U djetinjstvu, meni je rečeno da se ne gleda u iglu; treba pustiti da se ubod dogodi neočekivano. Ne gledam u špricu, ali pogled fiksiram na ogledalo u kojem, u dnu prostorije, vidim sebe umirenog u stolici. Vidim djevojku koja kleči dok prinosi špricu mome golom ramenu... Na kraju osamdesetih, sjećam se, u jednom sarajevskom kvartu, u toplu junsku večer, na otvorenom, izvedena je predstava po tekstu makedonskoga pisca Gorana Stefanovskog, a gledali smo je s prozora stana u kojem smo tada živjeli. Sutradan, nakon drame, među be-tonskim zidovima zgrade u nastajanju (koja je poslužila kao živa

scenografija), ostali su nizovi običnih, smeđih stolica, i po njima je pala kiša. Na jednoj od njih sada, dvadesetak godina kasnije, i na drugom kontinentu, sjedim iščekujući ubod igle. Redovi stolica, kao slika ljudskog odsustva. Zaboravljene na gradilištu, danima su bile tamo, u ruševini.

Kućni Orson Welles

U našem stanu živi Orson Welles. Glasno zastupa svoje ideje, govori mi koje filmove da gledam, a koje da ne gledam. Vjerujući njegovome sudu, uglavnom prihvatam savjete. Ako me zatekne da gledam film za koji on misli da je pitanje dobrog ukusa ne gledati ga, onda mi to kaže. Ali ako ipak odlučim da film nastavim gledati, on se u znak protesta udaljava iz sobe. Duskora, njegovi su prigovori, upute i zahtjevi bili ograničeni na film i druge vizuelne umjetnosti, u kojima je on stručnjak, ali odskora on prigovora i oko manje važnih, neumjetničkih formi moje svakodnevice. Sinoć me je savjetovao šta bih trebao raditi da, napokon, steknem bogatstvo. Ali da se razumijemo, nije on nikakav kućni duh. On je stvaran i konkretan, mlad i pun ideja Orson Welles, pred kojim sam ja obično, poslušno dijete.

Crvene cipelice

Probuđen iza ponoći, ležim na sofi i gledam njene cipele u dnu sobe. U ženskim cipelama – onako kako se jedna uz drugu zaustave na podu, nakon što iz njih iziđu stopala – zadržava se duh osobe koja je u njima koračala. Jedna uz drugu, cipele pokazuju zaustavljeni korak; čak i da osobu nikada nisam vidio, mislim da bih njen fizički izgled, ili nešto važno iz njenoga karaktera, prema tom koraku mogao rekonstruirati. Zaustavljen uvijek u neobičnom odnosu između dvije cipele, to je korak neusporedive ljepote. U njemu su prisutni svi drugi koraci, uključujući i onaj prvi. Od svih njenih koraka, najviše me privlači upravo prvi, možda zbog toga što mu nisam prisustvovao. Volio bih da jesam. U svakom koraku koji nastane kad ona iz cipela iskorači, postoji ideja zadnjeg koraka. Ne bih ga volio vidjeti. I vjerujem da neću.

Bolaňova Lupe

Nakon infarkta, ljekar je preporučio da svaki dan šetam četrdeset minuta. U početku sam šetao, a onda sam se ulijenio. Sada šetam jednom, ili dvaput sedmično. To više nisu šetnje kao prije: nekada je hod bio kreativni čin, služio je gledanju, a ne koračanju. Sada šetam zbog koračanja, gledam oko sebe uglavnom nezainteresirano. Na vanjski svijet obratim pažnju samo kada zaboravim na sebe; kao danas, ispred knjižare: na vrata je izašla lijepa djevojka i rekla: „Mrzim knjige!“ I ja sam je pažljivo pogledao. Ona ima srcoliko lice glumice iz nijemog filma, i glasna je. Lijepa, a mrzi knjige. Mislio sam o tome.

U knjižari sam kupio *Romantične pse* Roberta Bolaña, otišao do kafane, i tamo sam knjigu brzo pročitao. Nije to velika knjiga, osamdesetak strana, i još je bilingvalna. Moje šetnje podsjećaju na te bilingvalne knjige. Dok čitam, na lijevoj strani je španski tekst, na desnoj engleski prijevod, sve vrijeme gledam u desne stranice, a prisustvo lijevih stranica (u koje ne gledam) neprestano mi potvrđuje da ne čitam original. Moje šetnje su također jednostrane, koračam imajući na umu srce, zanemarujući oči. I kao da su loš „prijevod“ predinfarktних, originalnih šetnji.

Jedina Bolaňova pjesma što je na mene ostavila utisak zove se „Lupe“. Listam knjigu naprijed i nazad, ali se opet vraćam na tu jednu. Pjesma govori o tišini hotelske sobe i ljubavi s mladom prostitutkom kojoj se sva nevolja svijeta već dogodila, izgubila je dijete... Ova vrlo tužna pjesma završava se stihovima: „...glavu bi povila do mojih prsa tražeći bradavice ili puls. / Ovo je dio tebe koji želim posisati, rekla je jedne noći. / Šta, Lupe? Tvoje srce.“ Pročitam zadnji stih, podignem glavu i kroz prozor kafane vidim: Eno je, Lupe!

Napola gola, osvrće se oko sebe i kao da ne zna na koju bi stranu krenula. A onda odustane. Stoji ukipljena, kao da se pokušava sjetiti nečega što je zauvijek zaboravljeno u američkoj puštoši. Gledam je kako tu, na ulici, vrtoglavo stari unazad prema uplašenom djetetu, i podiže ruku kao da čeka oca koji će je sada, iz ove budućnosti odvesti nazad u djetinjstvo, kući. Taj prizor se ne obraća očima, nego srcu. Vratim se Bolaňovoj knjizi, ali više ne mogu umiriti oči na stihovima. Lupe je iz pjesme iskočila na ulicu, i ne može se više u knjigu vratiti.

Podnevna kafa

U kafani Mozart, stojim u redu i čekam da kupim kafu. Podnevni je sat, nema gostiju. Ispred mene je samo djevojka koja ne može da se odluči šta da kupi. I ne samo da se koleba oko svog izbora, nego je sve u njoj usporeno i ravnodušno. Ona je pospana. Ili je to pogrešan utisak: gledam je otraga, i donosim sud na osnovu njenog utišanog glasa. I djevojka u bijeloj kecelji, dok s druge strane pulta čeka narudžbu, izgleda pospano: zijevnula je, nije usta pokrila rukom, nego je kolebljivoj curi s ove strane, pokazala sve zube gornje i donje vilice. Nakon toga se – suznih očiju – izvinjava i kaže da sinoć nije spavala. I cura s ove strane pulta kaže da je pospana, i da boluje od nesаницe. Čekam. Uvijek u ovakvim prilikama, kad čekam da dođem na red, ja postanem nestrpljiv. Ako se pokret uspori, mene odmah napušta volja, okrenem se i kafu potražim na nekom drugom mjestu. Ali sam ostao do kraja. Postoji nešto umirujuće u fizičkom izgledu djevojke ispred mene, nešto zbog čega mi prija da slušam pospane glasove, dok gledam u njen dugi vrat i goli potiljak. Zato što sam umoran, i danima spavam malo, ili ne spavam.

After Egon Schiele

Prošle subote, tijelo se osulo. U početku nisam tome pridavao važnost, ali se osip preko noći proširio posvuda, osim na lice. Ljeto je upravo minulo, već sam ušao u košulje dugih rukava, i u tanke svitere. Kad sam odjeven, moj osip se ne vidi. Ako svijet ne vidi moj problem, onda ću se ponašati kao da tog problema nema. To je bila pogrešna strategija. Vanjski svijet ne vidi ono što se pretvorilo u moju muku: koža je moja ekspresionističko platno, ali crvene tačke su postale tako svrabljive da ne prestajem da se češem, niti prestajem misliti o svrabežu koji traje već danima. Nikada nisam imao ovako intenzivan odnos sa svojim tijelom. Tijelo moje, tako malo sam o tebi znao do sada! Zaspim pred zoru, ali se i u snu češem. Osluškujem ga u svakom trenu, a tijelo se prema meni odnosi s neprijateljstvom tako ustrajnim da je dostojno poštovanja. Na kraju sam prestao obraćati pažnju na vanjski svijet, i ništa više nije postojalo osim tijela koje gori. Otišao sam kod ljekara. Pitao sam: „Zašto se ovo meni dogodilo?“ „Zbog stresa.“ Znači, to je to. Znao sam da me je svijet s tijelom posvađao! Sada se osip povlači, svrabež nestaje, i već se polako vraća ravnodušni odnos između tijela i mene.

Warholove Sjene

U septembru je otvorena izložba Warholovih slika, *Shadows*. Tih dana, na platou Hirshhorn muzeja u kojem su radovi izloženi, čekao sam prijatelja. Povod za naš susret nije bila izložba. Ali dok sam čekao mislio sam kako obavezno, već sutra, trebam doći i pogledati izložbu. Vidio sam već na fotografijama Warholove *Sjene*, istovjetni motiv koji se ponavlja na preko stotinu radova slikanih na svili. Dok sam čekao prijatelja, bio je pust plato ispred Muzeja, a onda su se odnekud pojavila dva dječaka. Trčali su okolo, prilično divlji, pa sam pomišljao da bi u toj jurnjavi mogli pasti i povrijediti se. Zagledam ih pažljivo i vidim da su blizanci. Jednoajčani, istovjetni. Jedan za drugim trče, a kao da su ista osoba koja lovi svoju sjenu. Prilično divlji, i glasni blizanci. Gledao sam oko sebe u nadi da će se ukazati roditelji, ali se odrasle osobe nisu pojavljivale. Uznemirila su me djeca, i želio sam da čim prije odem odatle. I, evo, već su prošle dvije sedmice od susreta s blizancima. Stalno se spremam da odem pogledati izložbu, i svaki put se ispriječi neki konkretan razlog da ostanem. Ali svaki put kad pomislim na izložbu, ja pomislim i na blizance. I kako vrijeme prolazi, Warholov rad *Shadows* sve manje su slike u svili, a sve više dva divlja i bučna dječaka. Oni su postali *Sjene*.

